

COMUNICACIÓ

Agustí Boadas (Universitat Ramon Llull): D'Isidor de Sevilla a Miquel Servet: les paradoxes de la salut

Durant el llarguíssim període medieval llatí es produeix un transvasament conceptual entre el llenguatge religiós i el científic que, com és prou sabut, ha donat peu que la mateixa paraula, *salus*, es refereixi indistintament a la salut i a la salvació. L'anàlisi, però, d'aquest procés ens duu a sorpreses prou rellevants, des de les etimologies de sant Isidor fins a la causa de la condemna del famós metge Miquel Servet.

Una primera paradoxa és la diversa manera de saludar –desitjar salut– dels pobles orientals semites i dels romans: mentre en el primer cas, com encara fa la litúrgia cristiana, es desitja pau (*shalom lekà, pax vobiscum*), en el segon és específicament desitjar salut, en concret, física. En canvi, la salutació grega mena a l'alegria (*Khaire*) i el verb *hygiaino* és exclusivament mèdic i sol associar-se a les famoses analogies de la *sanitas* dels aristotèlics. Amb tot, és fàcil confondre tant el desig de pau com a auguri de prosperitat material (signe de l'espíritual), com la salut considerada higiènic mental, és a dir, ortodòxia.

Una segona paradoxa és la diferent percepció de la salvació quant *sotería* i la *salvatio* en el sentit d'alliberament de la malaltia o restabliment de la salut: des de Tertul·lià fins a Isidor, passant per Jeroni, la semàntica llatina de la salut corporal s'omple de contingut espiritual, soteriològic i religiós. L'associació conceptual entre ambdues fou frenada, tal volta, per la unió d'un salvador amb l'emperador, operada en temps d'Alexandre el Gran i perpetuada amb el seu culte personal com a garant de l'harmonia còsmica, és a dir, del món civilitzat. Així, s'esdevé que el culte imperial apareix al costat de la clàssica associació filosòfica entre saber i salvació, que els cristians troben irònica en Marc Aureli i que la mateixa ortodòxia combatrà des del començament, identificant-la amb els grups gnòstics.

No obstant això, es produeix una tercera paradoxa que té a veure amb la percepció de la vida en sentit modern cartesià enfrontada amb el sentit antic de sanitat com a restabliment o manteniment de l'harmonia entre els quatre elements constitutius

del cosmos. Dues concepcions, però, que tenen en comú la seva «profanitat». Però si la terminologia soteriològica és cristianitzada per la patristica, i fixada per l'ús isidorià de les etimologies, no es pot dir que passés al llenguatge quotidià i, menys encara, que es traduís en les llengües vulgars i es recuperés en la cultura llatina de les universitats. L'exemple més reeixit d'això és el Montpeller on ensenya Arnau de Vilanova, home, a la vegada, bon professional i bon *espíritual*, si se'ns permet de dir-ho així. De manera que mentre el *mamotret*, el famós llibre de Conrad de Halberstadt, continua ensenyant en els ambients cultes humanistes que aprenen llatí la indistinció terminològica entre salut i salvació, és obvi que, en els cercles filosòfics i teològics escolàstics, la història de la salvació ha desaparegut en favor de la teologia purament especulativa. Però és un guany que ha amagat durant segles els més pregons arguments de la condemna de la nova medicina representada per Servet i de la nova ciència de Galileu. De manera que, en conclusió, roman una pregunta que no pot contestar-se a la lleugera: què provocà la condemna de Servet, la seva heretgia o la seva concepció de la sanitat humana?